

DRUGI HRVATSKI MARIOLOŠKI SIMPOZIJ 28–30. RUJNA 1981.

Hrvatski mariološki institut pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu održao je u Mariji Bistrici od 28. do 30. rujna ove godine svoj II. mariološki simpozij. Tema simpozija bila je *Pučka pobožnost s osobitim osvrtom na štovanje Blažene Djevice Marije kod Hrvata*. Simpoziju je prisustvovalo oko 40 teologa članova HMI. Na početku simpozija je zagrebački nadbiskup Franjo Kuharić sa sudionicima simpozija koncelebrirao euharistiju u nacionalnom svetištu Majke Božje Bistričke. Nadbiskup je tom prigodom održao prisutnima prigodnu propovijed. Rad simpozija otvorio je predsjednik HMI dr Adalbert Rebić. U pozdravnom govoru Rebić je prikazao motive koji su bili prisutni pri odabiranju vrlo aktualne teme simpozija kao i pri odabiranju Marije Bistrice za održavanje simpozija. Istakao je autentičnu crkvenu nauku o pobožnosti prema Mariji koja mora biti uvijek kristološki usmjerena.

Prvo predavanje na temu *Temeljne značajke autentične pučke pobožnosti* održao je Marijan Biškup. U Crkvi se uz službeno bogoslužje vrlo rano pojavljuju izvanliturgijski bogoštovni čini kao npr. hodočašća. U kronološkom prikazu razloga nastanka i širenja izvanliturgijske pobožnosti ili pučke pobožnosti nabrojio je: liturgija je bila oblikovana po ukusu klerika; puk sve manje razumije latinski jezik u liturgiji; isticanje straha pred svetošću euharistije; masovno pokršćavanje evropskih naroda bez dovoljnog poučavanja u vjeri; stalno smanjivanje kreativnosti i spontanosti u liturgiji.

Pučke pobožnosti su izvanliturgijski izražaji raznih duhovnih i materijalnih potreba nekog povijesnog razdoblja, kraja i rase. Njihovo je obilježje zajedništvo i po tome se razlikuju od privatne ili osobne pobožnosti.

U mnoštvu i raznolikosti pučkih pobožnosti Biškup se osvrnuo na hodočašća i pojedine pobožnosti prema Kristu, napose pobožnost prema Kristovoj mucii.

Navodeći elemente za ocjenjivanje autentične pučke pobožnosti predavač je istaknuo da ona treba voditi približavanju Kristu, da treba biti u skladu s duhom liturgije, u skladu s liturgijskim vremenom. Crkveno učiteljstvo svjesno značenja i koristi pučkih pobožnosti, ali i opasnosti ako se one nekontrolirano razvijaju, u posljednje vrijeme izdalo je niz dokumenata u kojima su sadržane također smjernice za razvitak i usmjeravanje pučke pobožnosti.

Tomislav Šagi-Bunić održao je predavanje: „*Sensus fidei*” *kršćanskog naroda: teološka formulacija i nauk suvremenog crkvenog učiteljstva*. Među uvodnim na-

pomenama u predavanju Šagi je naveo da se govoreći o „sensus fidei” ili „sensus fidelium” - osjećaj vjernika, ne misli da su to neuki i neobrazovani, pa čak i vjerski neobrazovani vjernici. To je demagoški pristup, koji je bar dva stoljeća već prisutan u duhovnim knjigama i u propovijedima temeljen na onoj rečenici da je 12 neukih ribara stvorilo Crkvu. To se isto odražuje kada se od lika župnika arškoga unosi u sjemeništa ideja da nije baš tako važno da student dobro svrši teologiju. Neukost nije nikakav kriterij za proglašavanje što je u skladu s vjerom a što nije. Riječ je ovdje o vjeri i o ljudima koji imaju živu vjeru, koji su vjernici.

Nadalje i sam naslov u kojem je riječ o narodu mogao bi biti zamka, kao da je ovdje narod nešto suprotno do klera. Sensus fidelium odnosi se na sav Božji narod, a to su svi od biskupa do posljednjeg vjernika. Svi su oni vjernici. I svećenici su, tj. bar bi trebali biti, vjernici i kad govore s propovjedaonice: „dragi vjernici”. I pape su vjernici. I papa kada proglašava dogmu prije ispovijeda svoju vjeru nego što uči. „Sensus fidelium” je svojstvo koje posjeduju svi koji su vjernici. Ne u prvom redu pojedinac koji se može pouzdati u svoj osjećaj vjere tako da može ocjenjivati što je u skladu s Objavom nego je to komuniciranje vjere u zajednici. To nije goli osjećaj, sentimentum, affectus. Afekt još smeta sensusu fideliumu.

Šagi je zatim obradio probleme ili područja na kojima se može raspravljati o djelovanju sensusa fideliuma: čuvanje vjerske istine (nezabludivost); raspoznavanje neke nove spoznaje; pronalaženje nove spoznaje na području vjere i sensus fidelium u redovitom funkcioniranju crkvenoga života.

Papina nezabludivost temelji se na pretpostavci nezabludivosti Crkve. Zatim je Šagi nastavio raspravljanje o tome kako sensus fidelium djeluje danas u odnosu na napredak spoznaja u Crkvi. Novije je uvjerenje da je na tom području neizbježan napredak. I stari su to činili ali nisu tako govorili ili nisu vidjeli što je to novo. Ni danas nove vjerske spoznaje nisu nova objava već su izvedene iz onoga što je dato. Šagi je za to pružio sliku sjemena. Za taj razvitak jedan od ključnih kriterija je i sensus fidelium. Nove misli koje bi bile obvezne za vjerovanje, vjernički osjećaj treba to prepoznati kao pripadajuće onome što se stalno uči, iako još nije bilo izrečeno. Vjernički osjećaj može na to reagirati oduševljenjem, zbnunjenošću, sumnjom. To funkcioniranje može prolaziti kroz dosta velike krize, a nekada je potrebno i dosta vremena do kristalizacije pravog shvaćanja. Premda na tom području nema dovoljno istraživanja, Šagi kaže da to na neki način upućuje da u Crkvi ima puno demokratičnosti. Premda se tu ne može ići na glasanja, na plebiscit. Sensus fidelium se ne očituje u tome što bi tko rekao nego na području savjesti. Stoga taj vjernički osjećaj ipak nije prikladan da se od njega načini neka neposredna operativa.

Kako veliko značenje Crkva daje vjerničkom osjećaju Šagi je prikazao na načinu postupka pri proglašenju svetaca. Tu se uvijek traži mišljenje i vjernički osjećaj.

Šagi je završio svoje predavanje osvrtno kako na području mariologije funkcionira sensus fidelium. Tu dolaze u obzir na primjer marijanska prošteništa. Prva hodočašnička mjesta nisu nigdje nemetnuta s vrha.

Nakon prvih dvaju predavanja. Dinko *Aračić*, tajnik Međunarodne papinske marijanske akademije, održao je koreferat: *Karlo Balić kao animator marijanskih*

kongresa, njegova vizija kongresne pučke pobožnosti. Aračić je naveo slijedeće značajke za Balićevu mariologiju: deduktivna metoda u teološkom razglabanju; izuzetna važnost crkvenog učiteljstva za mariološku znanost i pobožnost; golemo značenje „sensus fideliuma” za razvoj marijanskih dogmi; njegova pripadnost franjevačkoj školi koja promatra Marijino otajstvo u Kristovu otajstvu.

Balićevi kongresi znakoviti su izrazi pučke pobožnosti i stjecišta gdje se ta pobožnost produbljuje, čistila i dalje širila. Tu se susretala znanost i pučka pobožnost. O tome je poznata Balićeva izreka: „Dok teolozi raspravljaju – Božji narod vjeruje.” Balićeva je zasluga što su marijanski skupovi postali stjecišta teoloških rasprava o Marijinu otajstvu. Ipak uz tu znanstvenu dimenziju Balić ih nije lišio devocionalnog značenja. Razvijali su se u dva dijela: mariološki (znanstveno proučavanje) i marijanski (za oživljavanje pobožnosti).

U marijanskim kongresima prisutna su tri vida (elementa): kulturni, kulturni i devocionalni. Cilj im je bio: Marijin lik, kao tip svjesnog i odgovornog, zauzetog kršćanina približiti svim oblicima ljudskog života i djelovanja. Nije im izostajalo ni socijalno obilježje. Prigodom marijanskog kongresa u Dominikanskoj Republici izgrađeno je naselje za najsiromašnije. „Sensus fidelium” u marijanskoj pobožnosti bio je specificum Balićeve teološke i mariološke misli. U traženju dokaza u Objavi za dogmu o Marijinom uznesenju Balić Piju XII. predlaže da katolička Crkva može ispitati samu sebe i ustanoviti ono što vjeruje sada i danas te to definirati kao dogmu vjere.

Bonaventura Duda govorio je na temu: *Marijanske crkvene popijevke i 'Marialis cultus' pape Pavla VI.*

Prema shvaćanju pape Pavla VI. pojam obnove ne svodi se samo na ponavljanje, oživljavanje onog što je palo u zaborav, intenziviranje već postojećeg, nego treba neke stvari premisliti, promisliti i uvidjeti te neke naglaske i modifikacije promijeniti, rekao je na početku Duda. Zatim je za marijansku pobožnost i za marijansku popijevku naveo slijedeće značajke: biblijska, liturgijska, ekumenska i antropološka. Pod tim vidom Duda je analizirao hrvatske marijanske popijevke. Duda se usredotočio u prvom redu na tekstove pjesama koje narod pjeva i koje su svojevrstne formule vjeroispovijesti. S tim u vezi istaknuto mjesto dobiva pitanje da li u tim pjesmama Marijin lik djeluje otuđivajuće ili je to Marija angažirana u povijesti spasenja i tako potiče vjernike na angažiranje. Pod ekumenskim vidom prvo mjesto dobiva lik Marije s Djetetom. Vrlo je važno pitati da li je u marijanskoj pjesmi prisutan Krist. Marijina biblijska prisutnost savršeno je opjevana u božićnom ciklusu. Nema Marije iz Kane, kao ni Marije na strani kolebajućih učenika („Isusova braća”). Odsutna je, dakle, Njezina briga za svijet koji ima problema s vjerom. Nema u pjesmi ni Marije prisutne u prvoj Crkvi. Prisutna je u pjesmi Marija–apokaliptička Žena. Opravdano je pitanje pod liturgijskim vidom da li je Marija u pjesmi rival Isusovoj pjesmi.

Duda je nadalje prikazao slojevitost marijanskih pjesama. Zadržao se u kratkoj analizi pojedinih vrlo uspješnih pjesama.

Emanuel Hoško održao je predavanje o temi: *Neke odrednice pučke pobožnosti u nas – povijesni pregled.*

Hoško je upozorio da će njegovo predavanje više biti natuknice nego temeljita razrada. Sistematska istraživanja pučke pobožnosti nastala su u prvoj polovici našeg stoljeća. Koje su granice takvim istraživanjima? Što sve spada na manifestacije pučke pobožnosti? Opseg je između gornje granice – dogma, liturgija, crkveni oblici pobožnosti – i donje granice – praznovjerje, magija. Koriste se rezultati znanosti o religiji, povijesti religije, liturgike, religijske sociologije, crkvene povijesti, a posebno etnologije, čak svojevrstne etnologije religije. Riječ je o religioznim oblicima ponašanja koje nije ponudila nauka nego su ih oblikovali ljudi prema vlastitim religioznim potrebama. Ta ponašanja impregniraju sav čovjekov život...

U prošlosti je jedva što bilo profano. Sekularizacija je počela rastakati taj prostor sakralnoga, omeđivati, kritizirati a time i preusmjerivati pučku pobožnost.

Istraživanja se razvrstavaju na nekoliko temeljnih oblika pučke pobožnosti: religiozne radnje u obitelji (običaji u kući, dvorištu... običaji uz krštenje, prvu pričest, svadbu, pokop...), širi društveni običaji mjesnog zajedništva (polje, selo, pokopi, kapele, križevi, pilovi...), običaji s udruživanjima (bratovštine, molitvene zadruge); običaji iz povezanosti crkvene i naravne godine. Kod nas je malo prisutan pristup ispitivanjima pod vidom religijske etnologije. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu izdaje seriju Zbornik za narodni život i običaje, koji izlazi od konca prošlog stoljeća, a malo koji svećenik to čita.

Nadalje se pučka pobožnost može razdijeliti po povijesnim etapama (vrijeme od pokrštanja, punog dogmatskog prihvatanja pa do rastakanja kršćanstva). Slika svetoga u pojedinim povijesnim epohama: u vrijeme narodnih vladara, u vremenu povezanosti bogoštovlja i legende, vrijeme velikih religioznih pokreta, mistika, srednjovjekovna hodočašća, novi vijek s reformacijom do restauracije i sekularizacije. Hoško je također upozorio na općerazvojne društvene, kulturne i crkvene linije pojedinih epoha. Bez poznavanja općecrkvene situacije u narodu kao i općedruštvene kulturne i političke situacije nemoguće je razumijevanje pojava pučke pobožnosti.

U *koreferatima* na simpoziju obrađene su slijedeće teme: Hrvatska hodočašćenja u Loreto (Nikola M. *Roščić*); Marijanska pobožnost podunavskih Hrvata (Ante *Sekulić*); Pučko štovanje BDM u marijanskim bratovštinama u krčkoj biskupiji, posebno na otoku Krku (Mihovil *Bolonić*); Prilagodba novih obrednih knjiga tradiciji i potrebama pučke pobožnosti na našem tlu (*Zvezdan Linić*); Pučke pobožnosti i privatne objave (Ivan *Kopić*); Hrvatska marijanska ikonografija (Josip *Soldo*).

Drugog dana su na rasporedu bila dva pastoralno usmjerena predavanja: *Idealna euharistija u marijanskim prošteništim* (Anton *Benvin*) i *Sakrament pokore u sklopu hodočašćenja* (Bono *Šagi*). Prvi je krenuo od naravi euharistije, kako je zacrtana u teologiji napose u saborskom i posaborskom učenju Katoličke Crkve: euharistija je teološko mjesto i čas susreta Boga i njegova naroda po Kristu u Duhu Svetom pod prilikama osjetnih stvarnosti, gdje je osjetno u funkciji nadosjetnoga, kako je to i u naravi same Crkve. Prošteništa je pak mjesto kamo pristupaju veće i manje skupine vjernika da nešto duhovna prime i dobiju: u tom očekivanju slavljena euharistija redovno zauzima središnje mjesto, dakako ne bez svjeze s

ostalim vrednotama (npr. sakramentom pokore, izvršavanjem zavjeta, molitvama i sl.). Na hodočašću se prilikom euharistije na osobit način doživljuje susret, smisao okupljanja i zborovanja, značenje da je Crkva zapravo Crkva za mnoge, Crkva na putu, Crkva koja treba (o)proštenje, Crkva koja slavi Boga i njegove dare i tako dalje. Zadržavši se nadalje na nekim tipovima hodočasničkih kretanja (hodočašće radi same vrijednosti svetišta, radi proštenja, radi proputovanja prema drugom središnjem cilju ili na povratku od njega kući, radi spomen slavlja ili nekoga kongresa), pokazano je kako ta različita nota hodočašćenja utječe na euharistijsko slavlje uvjetujući mu značenje i dojmivost (nije, naime, isto slaviti misu u kontekstu već primljenog oprostjenja ili na putu prema cilju, gdje će do toga doći ili to ni tamo nije u programu i sl.). U zaključku su u nekoliko iskaza bile zbijene temeljne postavke: ideal je i ovdje nedostizan, ali je hod prema njemu nužan; euharistija je nešto konkretna pa mora poštovati zakone ljudskog okupljanja i izdržljivosti (glede trajanja mora biti prilagođena onomu što odgovara čovječjoj mjeri, inače je opterećujuća), naša se proštenička pastva mora pažljivo pratiti adekvatnim programima, bez kojih prijeti da ćemo se slabo pomicati naprijed.

Drugo je predavanje uzelo u razmatranje postojeću praksu oko „ispovijedanja” (predavač je radije razbio taj naziv nego „sakrament pomirenja”, jer razina na kojoj se još uvijek u svetištima vrši nije prekoračila negdašnje tradicionalne okvire). Ta se praksa nadograđuje na tlu tzv. „pučke religioznosti” (većma možda nego na „pučkoj pobožnosti”), koja je svakako kompleksan fenomen što ga razni ljudi različito poimaju. Svakako, posaborska liturgijska reforma brzo se suočila s mentalitetom pučke religioznosti, koja se s obzirom na nju kadšto pokazala prilično otpornom i za obnovu. Osim toga, ovom sakramentu od srednjeg vijeka (XII. stoljeće) priliježe kao glavni pečat „ispovijedanje grijeha” (iz čega izvire neprilike jer to čovjek teže prihvaća, doživljuje potrebu obraćenja kao obvezu koja je neoslobađajuća, te često i odiozna ili vezana uz prisilu i strah). U klasičnoj pastoralci ispovijed je jedan od znakova razlikovanja tko jest a tko nije „praktični vjernik”. Općenito, problemi što ih postavlja ovaj sakrament, unatoč masovnom pristupanju u prošteništim, dosta su složeni i raznoliki. I nije dobro ako se ne rješavaju.

U završnom dijelu postavljena su dva sržna pitanja: npr. kako postupiti da hodočasnička mjesta postanu autentična mjesta žive evangelizacije (što do sada svetišta nisu bila), i: kakav tip pučke religioznosti propagira postojeći pastoral naših prošteništa?

Mnoga su druga pitanja nabačena: kakvo je po svetištima pučko propovijedanje i kakav stil pokorničke prakse (premalo je slavlje, a većma servis). Tako ostaje činjenica da se ljudi na hodočašću radije ispovijedaju nego kod kuće, ali mnogo puta prevladava brzina („ekspres ispovijedanje”), nema tako reći prilike za osobni susret i razgovor s ispovjednikom. Među dezideratima navedena je nužda da hodočašće općenito, a sakrament pomirenja napose, postane mjesto prave evangelizacije i katehetske službe u Crkvi (čemu bi valjalo podesiti cjelokupan put od kuće do prošteništa) i trenutak pravog slavljenja mira i radosti.

Poslije tih predavanja održan je koreferat: *Sedam upitnika uz hrvatske marijanske titule* (P. Belić). Tituli su u ljudskom suživotu važna veličina; susrećemo ih

i u religioznom govoru, konkretno u oslovljavanju Marije. Od biblijskih naziva preko patrističkih i srednjovjekovnih dopiremo do onih koji se i danas Mariji češće ili rjeđe pridijevaju. Vrlo ih je mnogo. Koreferent se dao na njihovo prikupljanje, sistematizaciju, vrednovanje, ali je posao zamašan i u neku ruku nedovršiv, jer se novi nazivi stalno rađaju. Takav bi se posao isplatilo poduzeti. Opsežniju raspravu predavač je nužno morao kratiti i sažeto prikazati.

Nakon kraćeg predaha održan je opći zbor Hrvatskog mariološkog instituta, kako je to određeno njegovim Statutom. Pod predsjedanjem dra A. Rebića, predsjednika Instituta, na rasporedu je bio osvrt na netom svršeni simpozij (razgovor je pokrenuo mnogo pitanja, ali se sva nisu mogla zbog omeđenog vremena zadovoljavajuće pretresti), zatim obavijest o idućem Međunarodnom mariološkom kongresu na Malti 1983. godine o čemu je iscrpne podatke i predviđanja izložio o. dr P. Melada, predsjednik Papinske marijanske akademije iz Rima, i konačno sugestije za daljnji rad Instituta. Tom prilikom su, po odluci Vijeća Instituta, među *redovite članove* Hrvatskog mariološkog instituta izabrani: o. Bono Šagi, kapucinski provincijal iz Varaždina, dr Zvezdan Linić, franjevac – profesor, dosad na službi u Osijeku, dr Petar Vrankić, svećenik mostarsko-trebinjske biskupije i profesor na Nadbiskupskoj bogosloviji u Sarajevu, te mons. Mihovil Bolonić, kanonik prvostolnog kaptola u Krku.

Radovi simpozija bit će objelodanjeni tiskom.

U sklopu Simpozija održano je 29. rujna u bistričkom svetištu meditativna večer s izvedbom hrvatskih marijanskih skladbi (od baroka do današnjice) i recitacijom pjesama. Nastupile su s. Cecilija Pleša kao mezzosopran i s. Imakulata Malinka kao orguljašica sa svojim suradnicima iz Zagreba.

Sa simpozija upućen je papi Ivanu Pavlu II. slijedeći telegram:

Ivanu Pavlu II.,

Velikom svećeniku

Citta del Vaticano

Članovi HMI okupljeni u nacionalnom marijanskom svetištu na svom II. simpoziju raspravljajući o pučkoj pobožnosti s osobitim obzirom na štovanje BDM u hrvatskom narodu izražavaju Tebi, vrhovnom pastiru Crkve osjećaj sinovske odanosti te mole Djevu i Majku na Mariji Bistrici za Tvoje zdravlje i dug život i zdušno mole za Tvoj apostolski blagoslov.

Nadbiskup Kuharić
Predsjednik Instituta Rebić
Predsjednik PAMI Melada

(preuzeto iz: AKSA Br. 39/594/ od 2. X. 1981. str. 1–7. Autor Valent Vuk).